

ՏԱՍՆԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

# ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլ, կես տարվանը 6 ռուբլ:  
Առանձին համարները 5 կոպեկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմյանիս խմբագրատան մէջ:

Ոտարարադարացիք դիմում են ուղղակի  
Тифлис. Редакция «Мшак»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտան 10—2 ժամ  
(Բացի կիրակի և տօն օրերէն):

Այտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են  
խրաքանչիւր բառին 2 կոպեկ:

## ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԴՐԱԿԱՆԱԿԱՆ

### „ՄՇԱԿ“

ԱՄԵՆՈՐԵԱՅ ԼՐԱԳԻՐԸ

ԵԿՈՂ 1882 ԹԻՒՆ

(Տ Ա Ս Ն Ե Ւ Մ Է Կ Ե Ր Ո Ր Դ Տ Ա Ր Ի)

Կը հրատարակվի նոյն գիրքով և նոյն պրոպագանդայով:  
ՊՐՕԳՐԱԿԱՆ. I. Տեղեկական կարգադրութիւններ, II. Առաջնորդող յօդուածներ, III. Ներ-  
քին տեսութիւն, IV. Արտաքին տեսութիւն, V. Խառն լուրեր, VI. Հեռագիրներ, VII. Ֆելիետոն  
կամ Բանասիրական, VIII. Յայտարարութիւններ:  
ԼՐԱԳՐԻ ՏԱՐԵԿԱՆ. ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ, 10 ռուբլ է, կես տարվան 6 ռ., իւրաքանչիւր  
ամսին 1 ռուբլ: Հատով համարները 5 կոպեկ:  
Գրվել կարելի է խմբագրութեան մէջ հետեւել հասցեով. Тифлис, редакция «Мшак»:  
Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԹՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

«Մշակի» տաս տարվայ տարեգարձը—ՆԵՐՖԻՆ  
ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Կանոններ անայլին մասնաճիւղի:  
Նամակ Գանձակից: Ներքին լուրեր: ԱՐՏԱՔԻՆ  
ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ֆրանսիա: Արտաքին լուրեր: Խառն  
ԼՐԱԳՐԻ ԼՈՐԵՐ: ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ: ՅԱՅՏԱՐԱՐ-  
ՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Գաւիթ բէկ:

„ՄՇԱԿ“ ՏԱՍ ՏԱՐՎԱՅ ՏԱՐԵԿԱՐԸ

Դարձեալ մի քանի օր և կը լինի յուն-  
վարի 1-ը 1882 թւին: Դարձեալ մի քանի

օր և „Մշակը“ կը հասնի իր գոյութեան  
տաս տարվայ տարեգարձին:

Ուղիղ տաս տարի անցնելու առաջ, յուն-  
վարի 1-ին 1872 թւին հրատարակվեցաւ  
„Մշակի“ առաջին համարը: Առաջին հա-  
մարի հրատարակման քաղաքին մենք ընդա-  
մենը ունէինք 50 բաժանորդ:

Տեսնելով որ գործը անհնարին կը լինի  
առաջ տանել, մենք ստիպվեցանք շատերին  
նամանկներով դիմել որ օգնեն մեզ թերթը  
տարածելու, — և այն ժամանակ գրեթէ ա-

մեն կողմից ստացանք պատասխան, թէ  
հայոց լրագրութեան անունը այն աստիճան  
կոտորված է, որ հայերը այլ ևս չեն հաւա-  
տում որ մի հայոց թերթ կարող է մի օրի-  
նաւոր քան լինել: Լրագրի բաժանորդական  
թերթերը որ մենք ուզարկած էինք այլ և այլ  
քաղաքներ, մեծ մասամբ մեզ արհամարհան-  
քով վերադարձում էին:

Թիֆլիսում ապրող հայ համալսարանա-  
կանները, բոլորն էլ յարգված և քաղաքում  
դիրք ունեցող մարդիկ, դիմում էին մեզ  
հետեւեալ հարցերով. «Ասեցէք, խնդրեմ,  
ո՞ւր համար էք կամենում հրատարակել  
հայոց մի թերթ, մի՞թէ կան մարդիկ, ո-  
րոնք հայերէն գիտենան, կամ պահանջ ու-  
նենան հայերէն կարդալ: Համալսարանական-  
ները պետք չունեն ձեր լրագրի մէջ, քանի  
որ ձեզ անից ի՞նչ պետք է սովորեն այն  
մարդիկ, որոնք իրանք մտաւորապէս զար-  
գացած են, իսկ ամբողջ հայերէն չը գիտե-  
ն: Վերջապէս հայ բարձր ուսում ստացածը մի  
քան կարգաւոր համար պետք չունի հայե-  
րէն լեզուով յօդուածներ կարդալու, նա  
այլ և այլ լեզուներ գիտենալով, կարող է և  
օտար լեզուով կարգաւոր»

Կային և այնպիսի խնդրող հայ համալսա-  
րանականներ, որոնք ուղղակի մեր երեսին  
ասում էին թէ հայոց կամ վրաց, մի խօսքով  
տեղական լեզուով լրագիր հրատարակելը կա-  
տարեալ յիմարութիւն է: Կային և այնպիսի-

ներ, որոնք մեզ մարգարէանում էին թէ շատ  
շատ մի վեց ամիս կարող ենք լրագիր հրա-  
տարակել, իսկ յետոյ, այլ ևս ինքնուրոյն յօ-  
դուածների պաշար չունենլով, ստիպված կը  
լինենք լցնել լրագրի էջերը թարգմանու-  
թիւններով: այդպիսով լրագիրը, ասում էին  
խելօք համալսարանականները, կը կորցնի իր  
հետաքրքրութիւնը մի քանի ամիս, գուցէ  
մի քանի շաբաթից յետոյ և ինքն իրան կո-  
չնանայ:

Բայց չը նայելով այդ բոլոր մարգարէու-  
թիւնների, արդէնքների, արհամարհանքի,  
թշնամութեան, նախանձի, ծաղրածութեան,  
անտարբերութեան, մեր լրագիրը որ յուն-  
վարի 1-ին ունէր միայն 50 բաժանորդ,  
նոյն 1872 թւի վերջը ունեցաւ արդէն մօտ  
500 բաժանորդ: Եւ փոխանակ մի քանի ա-  
միս գոյութիւն ունենալու, ահա տաս տարի է  
որ գոյութիւն ունի:

Վեց տարուց յետոյ ամենօրեայ դառնալով  
„Մշակը“ յանկարծ ստացաւ 900 յետոյ 1000  
բաժանորդ և այժմ ամեն տարի մեր բաժա-  
նորդների թիւը մի քանի հարիւրով աւելա-  
նում է:

Այլ ևս քանի տարի է որ մենք ոչոքին  
չենք դիմում, ոչոքից չենք խնդրում զրկել  
մեր լրագրին, — և նա ինքն իր հաստատ ոտ-  
ները վրա կանգնած, դարձել է հայոց հասա-  
րակութեան համար մի անհրաժեշտ, կեն-  
սական պահանջ:

## ԴԱՍԻԹ ԲԵԿ

Պ Ա Տ Մ Ա Կ Ա Ն Վ Է Պ

(1722—1728)

Ի.

Մի և նոյն գիշերում, երբ Զէվու բերդը պա-  
շարված էր, երբ մուսուլմանի պաշարը մէջտեղ  
էր բռնկւում, երբ մասնազանգների կատաղի  
վրէժնաբերութիւնը քրիստոնեաների դէմ, երբ Դա-  
ւիթ-բէկի մարդիկ բերդի մէջ դանաղան դադանի  
օրոգայթներ էին լարում, երբ խանը վեզիրի հետ  
ունեցած աղէտաւոր խորհրդից յետոյ, դիւանատան  
փառաւոր զա՛ւրճու յետոյ, տալիս էր իր աւա-  
զանիին իր սարսափելի հրամանը, — մի և նոյն  
գիշերում, երբ կանանցի բոլոր սենեակների ճը-  
րաքները հանգած էին, մի սենեակում միայն լոյս  
էր երևում: Դա մեզ ծանօթ փարիշանի տիկնոջ  
Զուբէյրիկա խանումի սենեակն էր:

Այդ սենեակը, որ մի քանի ժամ առաջ կատա-  
րեալ անկարգութեան մէջ էր գտնվում, այժմ ներ-  
կայացնում էր կարգ, շքեղութիւն և նրբութեան  
հասցրած վայելչութիւն: Վարդագոյն թաւիչով  
պատած, ոսկեթել փունջերով զարդարած մութ-  
քաները իրանց պատշաճաւոր տեղումն էին: Նա-  
խուս դորգերի երեսի վրա տիւրած էին աւելի փա-  
փուկ օթնոյնք քիչմորի ամենաթանկագին շալերից:  
Մի կողմում պատարասած էր գեղեցիկ անկողին,  
որ բոլորում էր ամենաքնքշալ անուհոտութիւննե-  
րով:

Արծաթեայ մատուցարանների վրա դրած էին  
չինեական հիանալի շէշեր, լցրած զանազան տե-  
սակ շէշերթերով, իսկ նրանց մօտ շարված էին  
նոյնպէս արծաթեայ մեծ-մեծ գաւաթներ, նկար-  
ված գեղեցիկ քանդակներով: Մի կողմում դրած  
էր թանաքազին զէշանը, որի գլուխը զարդարած  
էր ֆերուզայի քարերով: Բուխարու մէջ, մեղմու-  
թեամբ վառվող կրակի վրա, եփ էր գալիս անու-  
շահոտ սուրճը:

Դէպի որ կողմ և նայում էիր, աչքի էր զար-  
կում շքեղութիւն, փափկութիւն, զարդարանք,  
մինչ միտքից անելի գեղեցիկ: Իսկ այդ բոլոր վա-  
յելչութիւնների մէջ միայն սենեակի թագուհին  
նեղկայացնում էր մի տխուր, գունաթափ հակա-  
պատկեր: Նա նստած էր մութթաքայի վրա, մեծ  
հայելու առջև, որ դրած էր ոսկեայ շրջանակի  
մէջ: Աղբիւրն ինքնով սանտրում էր նրա սև  
գիտակները և զանազան ձևերով զանգուրներ էր  
տալիս:

— Ես իսկոյն կը պատրաստեմ ձեզ, նազելի տի-  
կին, ատում էր աղբիւրնը, շարունակելով իր գոր-  
ծը: — Մի վախեցէք, աշխատեցէք, որքան կարելի  
է, ձեր սիրտը ուրախ պահել: Դա աւելի մեծ փայլ  
կը տայ ձեր գեղեցկութեանը: Ձեր դէմքը չափա-  
զանց գունաթափ է: Կուր գիտե՛ք, որ խանը չէ  
սիրում գունաթափի դէմքը: Վնաս չունի, ես դրա  
ձարը կանեմ: Հարկաւոր է միայն ձեր թշնմը  
փոքր լին: Զի՛ք քանի քանի արագով, իսկոյն վար-  
դի գոյն կը ստանան:

— Գանձիկ արագը լու չէ, սաստիկ այրում է,  
ստաց տիկինը հառաչելով:

— Այրում է, ուղիղ է, բայց կարմիր գոյն է  
տալիս:

— Զղուելի բան է, կրկնեց տիկինը: — սաստիկ  
հոտում է:

— Այդ ոչինչ. ես յետոյ կօծեմ ձեր թշնմը վար-  
դի իւղով և արագի հոտը կը կտրվի:

Տիկինը այլ ևս չէ հակառակեց: Աղբիւրնը նրա-  
տած էր նրա ետևի կողմում, սանտրում էր մաղ-  
րը: Նա շուտ-շուտ նայում էր հայելու մէջ տես-  
նելու տիկինը դէմքի արտայայտութիւնը:

— Ուրախ, որքան կարելի է, ուրախ ձեռքերէք  
ձեզ, ատում էր նա, թերթելով դէպի հայելին: —  
Ապա մի ժպտացէ՛ք, տեսնեմ:

Տիկինը ջանք արաց ժպտալու:

— Այդ ինչ տեսակ ժպիտ է, նկատեց աղբիւ-  
րը, ցոյց տալով իր հիւստիւնը: — Կուր երբ որ  
ժպտում էիք, ձեր ամբողջ դէմքը, կարծես, խօսում  
էր մի տեսակ հրեշտակային անոյշ բարբառով, որ  
բովանդակում էր իր մէջ երկնային մոլորիկայի ա-

մենաքաղցր հնչիւնները: Ձեր թշնմի վրա յայտն-  
վում էին երկու գեղեցիկ փոփոխներ: Այդ փոփո-  
խներ տեսնելով, խանը միշտ յիշում էր բանաս-  
տեղծի կրքը, որ իր սիրուհու թշնմի երկու փո-  
փոխները նմանեցնում է Մուհամմէդի դրախտի մէջ  
գտնված երկու աւազաններին, որոնք բովանդա-  
կում են իրանց մէջ անմահութեան ջուրը:

Տիկինը ոչինչ չը պատասխանեց: Ցաւալի դառ-  
նութեամբ լցված էր նրա սիրտը: Նրա դէմքը  
ժպտալ չէր կարող: Աղբիւրնը շարունակեց:

— Իսկ ձեր գեղեցիկ աչքերը, տիկին, — ներքեցէք  
համարձակութեամբ, — սաստիկ հանգած են երևում:  
Զը գիտեմ ինչու այս գիշեր այսպէս կորցրել են  
իրանց պաճառ փայլը:

Տիկինը գեղեցիկ աչքերը աւելի նսեմացան. ար-  
տասուքը ճեղքեց նրանց:

— Կու չը գիտես, փարիշան, ասաց նա վշտալի  
ձայնով: — Դու չը գիտես, այս գիշեր ես որքան  
տանջվեցայ, որքան ցաւեր կրեցի սիրելի երեխա-  
յիս պատճառով: Բայց դարձեալ պէտք է աշխա-  
տեմ ուրախ ձևանալ: Դէմքը դուրսից պահել, աչ-  
քերիս հրապուրիչ արտայայտութիւն տալ և յա-  
կամայից ժպտալ, ծիծաղել... որովհետեւ իմ տէրը,  
իմ իշխանը բարեհաճել է այս գիշեր իմ տխուր  
օթնանիւն այցելութիւն գործել...: Այո, ես տխուր-  
ւոր իրաւունք չունեմ... որովհետեւ իմ սիրտը ինձ  
չէ պատկանում... ես պիտի նրա մէջ խելոյն իմ  
բոլոր զգացմունքները, իմ բոլոր կրքերը... և պի-  
տի կեղծեմ...: Իմայն թէ կարողանամ իմ տիրոջը  
հաճոյ երևնալ... որ չը ձանձրացնեմ նրա ուրա-  
խութեան րօպէսները...: Գիտես, փարիշան, այդ  
ինչ տանջանք է... դիտես, որքան հոգեկան մեծ  
զոհաբերութիւն հարկաւոր է դրա համար...:

— Գիտեմ... ասաց խելացի աղբիւրնը: — Ամբողջ  
հինգ տարի է, որ ես ծառայում եմ ձեզ մօտ. ես  
միշտ նկատել եմ ձեր տխուր ժպտը, միայն ար-  
տասուքի կաթիլների միջոց, ինչպէս անձրեային  
կաթիլները միջոց թէ և անցնում են արեգակի  
ձառագայթները, բայց լու չեն ջերմացնում...:

— Այո, հինգ տարի է, կրկնեց տիկինը: — Բայց  
իմ այստեղ լինելու եօթն տարի է: Այդ եօթն

տարվայ ընթացքում իմ վիճակը եղել է մի ողոր-  
մելի վարձկան կնոջ դրութիւն, որ իր սէրը վա-  
ճառում է...: Նա կամայականապէս պէտք է դուար-  
ճացնէ իր այցելուին, որովհետեւ դրա համար  
վարձված է. նրան վճարում են...:

— Փարիշան, առաջ տարաւ նա: — Դու որ և  
իցէ ժամանակ սիրել ես:

— Սիրել եմ, տիկին:

— Ուրեմն կարող ես երեսակայել, թէ որքան  
ծանր, որքան անախտօք բան է, երբ մարդ ակա-  
մայ ստիպված է սիրող ձևանալ մէկին, երբ նրան  
սիրել կարող չէ: — Փորձել ես մի այսպիսի  
բան:

— Փորձել եմ, տիկին...:

Աղբիւրնը մտաբերեց իր նոյն գիշերվայ ծանր  
փորձը դժնապանքների գլխաւոր Աւար ամիրի  
հետ:

Զուբէյրիկա խանումը ազգով յոյն էր, մի լաւ  
ընտանիքից. նրան խանը գերի բերեց Էլզրումի  
կողմերից, երբ եօթն տարի առաջ իր առաջա-  
կային խումբերով գնացել էր այն կողմերում  
ստպատակութիւնների անկում: Նրա հայրը խոս-  
տացաւ հինգ հազար ոսկի տալ խանին, միայն  
թէ իր աղջիկը ազատէ գերութիւնից, բայց խանը  
չընդունեց: Գեղեցիկ Զուբէյրիկան մնաց նրա  
կանանոցում, բայց բնաւ փոխել չը կարողացաւ  
այն դաստիարակութիւնը, որ ստացել էր իր  
ծնողների բարեկրթութիւնով: Ընամարտում խանի հարեմը  
լիքն էր ամեն ազգի, ամեն կրօնի կնիկներով:  
Բայց նրանց և ոչ մէկին անբան անտանելի չէր  
հարեմական կեանքի ստրկութիւնը, որպէս զգա-  
յուն, անկեղծ Զուբէյրիկային:

— Այդ դեռ ես ներելի է, փարիշան, երբ կինը,  
զանազան հանգամանքներից ստիպված, պարտա-  
ւորվում է իր սէրը վաճառել: Բայց անտանելին  
այն է, երբ կինը ստիպված է սէր ցոյց տալ,  
որովհետեւ վախենում է: Ոչ մի տեսակ անտանու-  
նեթի մէջ այդ չէ լինում: Իմայն բռնակալ մարդը  
կարողանում է այդ անել տալ: Մի՞նք ես մի տեսակ  
հարկատուներ ենք, փարիշան, թէ՛ չը վճարենք  
պահանջված հարկը, ծեծելով կնուներ: Բռնակալի

Բայց արդեօք համալսարանականների թըր- նամական արամադրութիւնը դէպի մեր թեր- թը փոխվեց մեր գործունէութեան տաս տարվայ ընթացքում: Այն նա նոյն է մնա- ցել: Բարձր ուսում ստացածներից մեր այժ- մեան 1300 բաժանորդների թւում հազիւ մի 25 հոգի կը գտնէք: Իսկ մեր բաժա- նորդների մեծամասնութիւնը կազմում է ժողովուրդը, ժողովրդի գրագէտ մասը, ազ- գի միջին դասակարգը, ուսուցիչներ, ու- սանողներ, աշակերտներ, քահանայներ, վար- ժուհիներ, փոքրիկ պաշտօնականներ, միջին դասակարգի կանայք և օրիորդներ, մանր վաճառականներ, գիւղական տանտէրեր, արուեստագործներ: Բայց սորանց մեր բա- ժանորդների թւում կան և հայ-լուսաւոր- չականներ և հայ-կաթօրիկներ և հայ-բողո- քականներ:

Մեզ պահպանում է, ուրեմն, հայ ժողովու- ղի միջին գրագէտ դասակարգը և հետզհետեւ «Մշակը» սկսում է աւելի և աւելի բաժա- նորդներ և կարդացողներ ստանալ և ժողո- վրդի ստորին դասակարգի մէջ, արուեստա- ւորներին, բանւորներին, գիւղացիներին և մին- չեւ անգամ քաղաքի մշակներին մէջ:

Միջոցառելի կը լինէր, ի հարկէ, համեմա- տել «Մշակի» գրութիւնը մի որ և է ուս- կամ օտարազգի լրագրի հետ, որոնք շատ անգամ ունեն քսան հազար, քառասուն հա- զար, յիսուն հազար, հարիւր հազար բա- ժանորդներ: Բայց համեմատելով «Մշակ» լրագրի գրութիւնը մեր եղած և այժմ գո- յութիւն ունեցող հայոց միւս պարբերական հրատարակութիւնների հետ, մենք կարող ենք վստահութեամբ նայել մեր թերթի գո- յութեան ապագայի վրա:

«Մշակի» տաս տարվայ տարեգրքը մենք կարող ենք տօնել այն հաստատ հա- մոզմունքով, որ մեր թերթը այլ ևս չի ան- հետանայ, որ նա կազմել է իր տաս տար- վայ ծանր աշխատանքով մի հաստատ հիմք

անպիտանութիւնը տարածվում է և կնոջ առաջատուի վրա: Կնոջ է նա, որ հարեմի մէջ սէր, երջանկու- թիւն և բանաստեղծական զուարճութիւններ է տեսնում...

Փարիզային շատ հաճելի էր լսել իր տիկնոջ դուռն բացվելը: Ամբողջ հինգ տարի նա կատարել էր մի անբաղդ դատաւորի պաշտօն, միշտ լսել էր նրա զանգասները, միշտ տեսել էր նրա աչ- քերի արտասուքը, բայց ոչինչով էլ կարողացել բռնել նրա վրա: Երբեք միտքը չէր դարձնում դեմէ նրա ցածրին: Իսկ այդ գիշեր փոքր էր մնում, որ նա բաց անէր իր ծածկամտութեան փականքը և ուրախալի խօսքերով ասեռէր նրա փրկութիւնը, ասելով.— Ընտանի տիկին, մի քանի ժամ ևս համբերութիւն ունեցիր, և դու իմ ձեռ- քով ազատված կը լինես... Բայց նա չստաց այդ խօսքերը, թողեց նրան անգիտութեան մէջ, —չստաց, թէ ինչ էր կատարվում նրա չորս կողմում, և ինքը ինչ սարսափելի դեր պիտի կա- տարէր ընդհանուր տագնապի բուլետում, երբ սուրն ու հուրը պիտի մահ տարածէին ամեն տեղ... Նա միայն շտապեցրեց իր տիկնոջը, որ չուտով պատրաստվի, որովհետեւ խանի նրա մօտ գալու ժամը մօտենում էր:

Նա միայն միտքով փախած տիկնոջը, ասեռով:

— Զուգա մի անիր, տիրուհի, Աստուած ողորմած է. ձմեռվայ դառնալուն օրերից յետոյ գալիս են զարնան կենսաբեր օրերը. գիշերվայ խաւարին յաջորդում է առաւօտեան պայծառ արշալոյսը: Մարդու կեանքի մէջ էլ այսպէս օրերի և եղա- նակների փոփոխութիւններ են լինում. լաւը յա- ջորդում է վատին, լոյսը յաջորդում է խաւա- րին...

Փարիզային քահանայի աղջիկ էր. նա թէեւ կար- դալ էր իմանում, բայց բաւական զարգացած էր. հօր տան գաւառականութիւնից նա պահել էր շատ բան, շատ լուսաւոր հայացքներ կեանքի ու նրա պայծառների վրա: Երբեմն հայոց աղջիկ- ները զանազան Մանգօների, Ալպազանների, Ար- զունների, Բաթիւնների և մօջուկան ալ թագա-

իր գոյութեան համար, որ նա երբեք ոչ զից օգնութիւն ինդրած չը լինելով, այժմ էլ ոչ զից օգնութեան կարօտ չէ, քանի որ նրա կողմն է հայոց ժողովրդի ամբողջ գրագէտ մասի, միջին դասակարգի համակրութիւնը:

Մեր թերթի տաս տարվայ տարեգրքին հասած մենք կարող ենք բարձրագոյն ասել հայ հասարակութեանը, տաս տարվայ ըն- թացքում մենք միմեանց հասկացանք և, քանի կերթայ, մեր խօսքը մեր միջին դա- սակարգից աւելի և աւելի խորը կերպով կը թափանցի ամբողջ մեծամասնութեան մէջ և մենք ու ժողովուրդը, քանի կերթայ, միմեանց աւելի և աւելի կը հասկանանք:

Բարձր շրջանների, համալսարանականե- րի, հարստացած բուրժուաների, հայութե- նից օտարացածների, հայութիւնը արհա- մարդներին, մայրենի լեզու ասողներին, մի- միայն իրանց շահի ետեւից ընկնողներին, ժո- ղովուրդը մոլորեցնողներին և նրան հարստա- հայրդների հետ մենք գործ չունենք: Մեր ուղղութիւնը, մեր գործունէութեան եղա- նակը և գործերը շրջանը արդէն նախա- գծվեցաւ մեր լրագրի գոյութեան տաս տար- վայ ընթացքում, մենք գործ ունենք հայոց ազգի միջին դասակարգի հետ որ յեն- վում է ուսուսհայրերի մի միջին ամբողջի վրա, որի շրջանում, առանց կրօնի խորու- թեան, հետզհետեւ կաճեն մեր բաժանորդ- ները, մեր կուսակիցները:

«Մշակի» ժողովրդի մէջ տարածվելը շնո- ծու, արուեստական բան չէ, այլ ընթանում է իր բնական կանօնաւոր ճանապարհով: Հայ ամբողջը, որից դուրս են գալիս «Մշակին» համակրողները, սկսել է արդէն հասկանալ և, քանի կերթայ, մանաւանդ կիժէ նպատա- տեն մեզ աշող հանգամանքները, աւելի և աւելի կը հասկանայ որ մենք խօսում ենք նրա համար, գործում ենք նրա համար, ապրում ենք նրա համար:

«Մշակ» իր գոյութեան տաս տարվայ

տարեգրքին կանանցներում առաքելութիւնների որդա- զան պաշտօն էին կատարում, իրանց գեղեցկու- թեան և սիրոյ հետ մտնում էին քրիստոնէու- թիւնը կուսապաշտ թագաւորների պալատներում: Բայց մահմադականութեան խաւար մոլորեցնող- թիւնը սպանեց հայ աղջիկներին այդ եռանդը, նրանք այնուհետեւ մեծ գործերութիւններով կա- ռողացան պահել իրանց կրօնը միայն, այն ևս գաղտնի կերպով: Փարիզային միտքը էր հայ ևս քրիստոնէայ. այդ գիտել նրա տիկինը միայն, որ ինքը նոյնպէս պահպանել էր քրիստոնէութիւնը: Այդ կրօնական ամուր կասկ աղախին ու իր տիկնոջ մէջ առկա էր ամուր նրանց մտերմու- թեանը: Այդ էր պատճառը, որ տիկինը այնպէս ընտանեւոր և համարձակ կերպով թափում էր փարիզային առջև իր սրտի ցածրը:

Աղախինը ետեւից սանդղակով տիկնոջ գիւսակ- ները, անցաւ նրա առջևի կողմը, սկսեց ձակա- արի վրա թափված փոսիկներից \*) զանազան խո- տայիկներ ոլորել:— Խանր մազերի հիւսվածքի այդ ձեւը շատ է սիրում, ասաց նա, ճարպիկ մատ- ներով շարունակելով իր գործը:— Յիշում էք, տի- կին, այն ժամանակ ասաց խանր «այդ զանգա- ւոր փոսիկները խիտ սաղ են դալիս քո երեսին», ևս դեռ չեմ մոռացել նրա խօսքերը:

— Ես ոչինչ չեմ յիշում, պատասխանեց տիկի- նը տխուր ձայնով:

Աղախինը մտաբերած «այն ժամանակը» վեց ա- միս առաջ էր, այնուհետեւ խանր ոչ մի անգամ չէր մտել Զուգեյիլի խանութի բնակարանը: Այս գիշեր միայն հերթը նրան էր հասել... Այս գի- շեր միայն ներքինապետը, այն ևս շատ ուշ, նը- բան իմացում տուեց հարեմի իշխանի այցելու- թեան մասին:

— Դէ չուտ արն, երկար մի տանջիր ինձ, ա- սաց տիկինը, ձանձրանալով աղախին հնարած չափազանց պաճուհանքներից:

— Իսկոյն, իսկոյն կը վերջանան, պատաս- խանեց աղախինը: — Մնում է ձեր յօճերին

\*) Փ ռ ռ ի կ ասում են կանանց կարճ կտրած և ձակաւոր վրա թափված մազերին:

տարեգրքին հասած, կարծում ենք, որ արդէն կատարեալ իրաւունք ունի իրան անուանել աղախին և ժողովրդական թերթ: Գ. Ա.

### ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆՈՆՆԵՐ

Պետական և հասարակական հիմնարկու- թիւնների, տան տէրերի, հիւրանոցների տէրերի, քարավանատարների համար և այլն, որոնց հիման վրա նրանք պէտք է պահեն տնային մատեններ և հասցէների թեր- թիկներ:

§ 1 Իւրաքանչիւր տանտէր, մասնաւոր, հասարակական, պետական կամ եկեղեցա- կան տների կառավարիչ կամ վերակացու, նոյնպէս և հիւրանոցների, իշխանների կա- հաւորված սենականների, կայարանների, քար- վանատարների և գուհանների պահողներ պարտաւորվում են որոշված ձևով պահել տնային մատեններ և արձանագրել նրան- ցում տան մէջ մշտապէս, կամ ժամանա- կաւորապէս անորոշ բոլոր անձանց, առանց բացառութեան: Բացի այդ վերոյիշեալ ան- ձինք պարտաւոր են տան մէջ կացողների ամեն տեսակ փոփոխութեան մասին, որ պա- տահէլ է զանազան պատճառներից, յայտնի բնակիչների վրա տեղեկութիւն գրել և ուղար- կել իրանց պօլիցիական բաժնի 12 ժամ վայ ընթացքում:

Ն կ ա տ. Այն տների մէջ, որտեղ կան հիւրանոցներ, քարավանատարներ, կայարան- ներ, կահաւորված սենականներ և այլն այդպիսի հիմնարկութիւնների տէրերը ան- ցաթղթերի կանօնների XIV բաժնի 343 յօդուածի հիման վրա ընդհանուր կանօն- ների համեմատ տեղեկութիւն են տալիս եկողների և նրանց սենականների մէջ բնակ- ւորների մասին, նոյնպէս և գնացողների մասին:

բաւամ \*) դնել, աչքերին սուրմա \*) քաշել, հագց- նել ձեռք, և դուք բոլորովին պատրաստ կը լինէք: Նա սկսեց փետուրը թաթախել ինչ որ հեղուկի մէջ և նրանով վարպետութեամբ ներկել տիկնոջ յօսքերը, որ առանց դրան ևս սե գոյն ու- նէին: Միայն հարկաւոր էր նրանց արդի ձև տալ, ծայրերը փոքր ինչ երկարացնել, իսկ մէջ տեղում յօճերի երկու կամարները միմեանց հետ միացնել:

Այդ գործողութիւնը կատարելու միջոցին յան- կարճ լսելի եղաւ թնդանօթների բոմբւնը: Ամ- րողը ամբողջ ուսարախելով դրդաց: Սոսկաց և տիկինը: Սոսկումից նրա գլուխը դողողաց, և փետուրայ վրձնը չեղվելով իր ուղղութիւնից, ձգեց նրա մարմարիտի նման սպիտակ ձակաւոր վրա մի անկանոն սև գիծ:

— Ու՛հ, հոգիս դուրս դար, այդ ինչ եղաւ, դո- չեց աղախինը ինքն ևս սոսկալով, երբ նկատեց, որ իր բոլոր աշխատութիւնները տիկնոջ յօճերը դեղեցկացնելու վերաբերութեամբ ապարդիւն ե- դան:— Բայց ես մեղաւոր չեմ, տիկին, եթէ դուք թնդանօթների ձայնից չը վախճանայիք և ձեր գը- լուխը ուղիղ պահէիք, իմ ձեռքը երբեք չէր սը- խալվի: Վնաս չունի, ես իսկոյն կը սրբեմ այդ անկանոն գիծը. նրա հետքն անգամ չի մնայ: Բայց դուք աշխատեցէք չը վախճանալ և ձեր գը- լուխը չը դողողացնել, երբ միւս անգամ կը լսէք թնդանօթների որոնք:

— Ես կաշխատեմ... պատասխանեց տիկինը վշտալի ձայնով:— Ես որտեղ ու կայծակից ան- գամ սոսկալու իրաւունք չունեմ, երբ ինձ զար- դարում են իմ իշխանի զուարճութեան համար: Ես զգացմունքից զուրկ մի առարկայ եմ: Աշխար- հի կործանման բուլետում անգամ, երբ իմ տեղը ցանկանում է ինձանով ուրախանալ, ես պիտի խեղդեմ իմ սրտում իմ բոլոր զարդարանքը և պի- տի պատրաստվում նրան ուրախացնելու... Այդ

\*) Բ ա ս մ ա մի օժանդակ է, որով սև գունով ներկում են յօճերը:

\*) Ս ու լ մ ա մի սև փուշի է, որ գործ են ա- ծում աչքերի համար:

§ 2 Պօլիցիայից նշանակված օրը տան- տէրերը և կառավարիչները պէտք է արձա- նագրեն տնային մատենում տան մէջ ապ- բող բոլոր անձանց, առանց բացառութեան թէ արական և թէ իգական սեռի, ինչ հա- սակի և կոչման էլ լինեն նրանք, պօլիցիայից նշանակված յայտնի օրը, առաւօտեան մինչև 8 ժամը:

§ 3. Համեմատ 2 յօդուածի տնային գըր- քի մէջ պէտք է արձանագրվեն ա) տան տէրերը, նրանց ընտանիքը և ծառաները, բ) տան մէջ բնակվողները, նրանց ընտանի- քը և ծառաները, գ) թիֆլիս եկողները և կամ տան տէրերի մօտ կամ տան մէջ բնակ- վորդների մօտ մնացողները և եկողների ծա- ռաները:

Ն կ ա տ. Եկողները պէտք է արձանա- գրվեն տնային գրքի մէջ մինչև անգամ այն դէպքում, եթէ նրանք նոյն օրը թողնեն թիֆլիսը:

§ 4. Թիֆլիսի բոլոր բնակիչներին յայտնի օրը որոշված գրքի մէջ արձանագրելուց յի- տոյ տան տէրերը, կառավարիչները և վե- րակացուները 12 ժամվայ ընթացքում պար- տաւոր են արտագրել գրքից առանձին հա- ցէների թերթերի վրա երկու օրինակ և ու- ղարկել իրանց պօլիցիական բաժնի:

§ 5. Երբ տանտէրերը, կառավարիչները, վերակացուները և այլն կը կատարեն վե- րոյիշեալ կանօնները, այնուհետեւ իւրաքան- չիւր փոփոխութեան մասին, որ կը պատահի տան բնակիչների մէջ մահուան, տան կենո- ղի տեղափոխութեան, ծառային արձակե- լու, մի նոր եկորի կամ գնացողի պատճա- ռով գրքի մէջ հարկաւոր նշանն անելուց յետոյ իրանց պօլիցիական բաժնին ուղար- կում են 2 օրինակ հասցէի թերթեր 12 ժամվայ ընթացքում կատարված փոփոխու- թեանց յետոյ:

§ 6. Եթէ տան տէրերը, կառավարիչները կամ վերակացուները չը գիտեն ուսաց լե-

պէս է մեր վիճակը, փարիզային: Նայիր, այնտեղ, մեղանից փոքր ինչ հեռու, արիւն և արտասուք է հոսում: Մարիբը դրկած իրանց զաւակներին, ա- դալում են, որ իրանց սպանն և ինայնս որ- դուն: Այնտեղ թշնամու սուրը մահ է տարածում, իսկ այստեղ ինչ է կատարվում...

— Այստեղ բռնակալի դազանային կրքերի հա- մար մի դո՛ւ է պատրաստվում... պատասխանեց աղախինը, չը կարողանալով զսպել իր բար- կութիւնը:

Աղախինը ջրով թրջեց մի սպիտակ չորի կտոր և գգուշութեամբ սկսեց սրբել անկանոն սև գիծը նրա ձակաւորից: Զօնքերի ներկելը աւարտվեցաւ, մնում էին աչքերը:

Նա փողոկեայ բարակ դեղտիլը թաթախեց մի փոքրիկ պարկի մէջ, որ շինված էր հաւի ոտ- չին: Զետոյ դեղտիլը վարպետութեամբ տարաւ աչքերի երկու կողմերի միջից: Այդ գործողու- թիւնից յետոյ կողմերի եղբրը ընդունում էին ի- րանց վրա սև փուշին, և աչքերին այնպիսի ար- տայայտութիւն էին տալիս, կարծես թէ, նրանք նշանն սև չրջանակի մէջ գրված լինէին: Բայց աղախինը զարմացաւ, երբ նկատեց, որ այդ ան- գամ սուրման ամենակին էր բռնվում: աչքերից բղթած հեղուկը ողորում էր, տանում էր սև փո- շին: Տիկինը լաց էր լինում:

— Լաւ, լաւ, ասաց նա գեղտիլը մի կողմ դնե- լով.— ձեր աչքերը այնքան սև են, ձեր թերթե- րունքը այնքան խիտ են, որ սուրմայի կարօտու- թիւն չունեն: Հիմայ մնում է ձեզ հագցնել: Այդ չափիւր պէտք է փոխէք. նա բաւական երկար է և թանձր: Խանր սիրում է կարճ և թափանցիկ չափիկներ, որոնց տակից մարմնի բոլոր գեղեց- կութիւնները երևում են:

— Ես ասում եմ այդ խայտառակութիւնը...

— Այդ ուրիշ բան է, որ դուք ասում էք, բայց դուք պէտք է հագնէք այն, ինչ որ նրան է գիւր զալիս:

(Կը շարունակվի)

զուն, կարող են պահել տնային գրքերը հայերէն, վրացերէն կամ թուրքերէն լեզուով: Գրքերի մէջ արձանագրող տեղեկութիւնները, բաժինների և վերնագրիների համեմատ, պէտք է արձանագրվեն մաքուր, պարզ և որոշ:

§ 7. Տնային գրքերը մշտապէս կանոնաւոր և մաքուր պէտք է պահվեն:

Ն կ ա տ. Տնային գրքերը պէտք է ներկայացնել պոլիցիականներին հէնց որ նարանք կը պահանջեն:

§ 8. Տան տէրերը, կառավարիչները, վերակացուները պէտք է ի նկատի ունենան հետեւեալ կանոնները:

1) Ս պ ի տ ա կ թերթերը գործ են ածուծ տեղեկութիւններ գրելու համար այն անձանց մասին, որոնք ապրում են թիֆլիսի մէջ, կամ տեղափոխվում են մի տանից միւս տուն մի և նոյն պոլիցիական բաժնի սահմանում:

2) Կ ա ա չ թերթերը գործ են ածուծ տեղեկութիւններ գրելու այն անձանց մասին, որոնք դուրս են գնում թիֆլիսից, միտնում են հիւանդանոց, կալանաւորվում են կամ մեռնում են:

3) Բ ա ց-դ ե ղ ի ն թերթերը գործ են ածուծ թիֆլիսում ապրող պահեստի գինւորների համար:

4) Մ ա լ ի թերթերը գործ են ածուծ տեղեկութիւններ մոցնելու համար հասարակաց կանանց և պոլիցիայի հսկողութեան տակ եղած անձանց մասին:

Ն կ ա տ. Բաց-դեղին և մաւի թերթերը գործ են ածուծ միշտ, երբ հարկաւոր է տեղեկութիւն տալ այն անձանց մասին, որոնց համար նրանք որոշված են:

5) Խրաքանչիւր անձ, որ ապրում է թիֆլիսի մէջ, դուրս է գնում քաղաքից կամ վերադառնում է որ և է պատճառով, պէտք է արձանագրվի առանձին հասցեի թերթի վրա:

6) Ամուսին կանայք, չը բացառելով և նրանց, որոնք ապրում են իրանց ամուսինների հետ, արձանագրվում են ամուսնիներից առանձին թերթերի մէջ: Իսկ նրանց մօտ եղած անչափահաս երեխաները արձանագրվում են իրանց մայրերի թերթերի մէջ:

7) Հասցեի թերթերի մէջ չեն արձանագրվում առանձնապէս ա) բոլոր անչափահասները, որոնք ծնողների կամ այլ ազգականների հետ են ապրում, բ) բոլոր ուսումնարանների աշակերտները, որոնք նոյն իսկ ուսումնարանների մէջ են բնակվում, գ) զօրաբաժինների մէջ ծառայող զինուորները, դ) եպիսկոպոսների կամ վանքերի երգեցիկները և ծառաները, ե) նրանք, որոնք ժամանակաւորապէս գալիս են մի բան ծախելու և ապրանքը չը վաճառելու պատճառով գիշերում են քաղաքի մէջ:

8) Հասցեի թերթերը պէտք է գրված լինեն մեծ տառերով և պարզ, և պէտք է պատասխանեն նրանց մէջ գրված բոլոր հարցերին:

9) Հասցեի թերթերը ուղարկվում են պոլիցիա առանձին ցուցակների հետ, որոնց մէջ նշանակված են փողոցի անունը, տան համարը, տանտիրոջ անունը, ազգը, կոչումը և աստիճանը և իւրաքանչիւր գոյնի թերթերի թիւը: Այդ ցուցակը պէտք է ստորագրված լինի ուղարկող անձից, նոյնպէս պէտք է նշանակված լինեն թեւականը, ամիսը և ամսաթիւը:

(Կը շարունակվի)

ՆԱՄԱԿ ԳԱՆՁԱԿԻՑ

Գեկտեմբերի 20-ին

Անցեալ նոյեմբեր ամսի 15-ին, Գանձակի երկսեռ դպրոցների համար, քաղաքիս պատգամաւորներից ընտրված հոգաբարձուները— Միք. Լաղարեանց, Նիկ. Մեղիքեանց, Մկրտ. Ախանտեանց և Իվ. Գալստատեանց, կանոնադատներ ձնանք-ի Մ. Շահադարեանց և Աղբ. Խաչատեանց, հաստատվեցին մեծ. թեմ. վերապետից: Ընտրահանգրուով նորերին իրենց նոր պաշտօնով, կը յուսանք, որ ինչ հոգաբարձուներ իրենց մօտի հաշիւները նորերին յաճնելուց յետոյ, հայ հասարակութեան հետադրբութեանը բաւականութիւն տալով կը հրատարակեն մեր հայ պարբերական թերթերի միջոցով իրենց չորս ամսաց չըբանի ուսումնարանի տնտեսական մանրամասը հաշիւը: Մեզ չափազանց զարմացրեց պատգամաւորների տնտարբութիւնը դէպի իրենց յաճն առած գործը, որ հոգաբարձու ընտրեցին մի այնպիսի անձն, որը իր փաստարանութեամբ կամենում է այն եկեղեցուց օտարացնել սեպական հողը, որի կալուածներին արդիւնաւոր իր գոյութիւնը պահպանում է այն դպրոցը, որի վրա պարունը հոգաբարձու է ընտրվել: Խօսքս Արարբի վրա է. դուք մեր պատգամաւորները գիտութեամբ ընտրելով նորան, կամեցել են բարոյապէս պարտաւորել նորան յետ դառնալ ճանապարհից: Բայց նորս սխալվում են այդպէս կարծելով. աւելի լաւ է թող մեր հող. իշխանութիւնը ուղարկութիւն դարձնելով իմ համատ խորհրդին դարձեալ վարձատրի մի և նոյն մեզ ամենիս յայտնի պարտին 500 ռուբլով. յուսալի է, որ այնուհետեւ գործը խաղաղութեամբ վերջանայ:

Մեր քաղաքային դպրոցի (եթէ միայն կարելի է այսպէս անուանել) հայոց լեզուի և կրօնի ուսուցիչ Ա. Ժաճարան թողել իր պաշտօնները, նորան փոխարինեց մի ուրիշը: Ճշտութեամբ կատարվեց մեր գլխին ժողովրդական առածը. «անձրեկից աղետվեցինք, կարկտի հանդիպեցանք»: Գանձակցից թող գտնէ այժմ մտածեն թէ իրենց որբուց կրթութիւնը ինչպիսի ուսուցիչ է յանձնված:

Ասում են, որ մեր քաղաքի հողեր երկսեռ դպրոցներում աշակերտներին ծեծելը դարձեալ չարունակվում է. եթէ իրաւ է, լաւ կանէին մեր պատուելի ուսուցիչները եթէ թողնէին այդ ինչ խալիֆայական մեթօդը և հետեւին այժմեան մանկավարժական թարմ մտքերին:

Պ. Բաֆֆին (Կալիթ-բէկ) պատմական վէպի տաղարկութեան շարունակելով «Մշակի» մէջ չափազանց մեղ ուրախացրել է: Արքան շատ է մեր ուրախութիւնը յիշեալ վէպի տաղարկութեան մասին, այնքան ցաւ է մեզ համար, որ մեր լրագրների համարները միշտ գոյանում են ձրի լրագր կարգադրողները: Պէտք է իմանաք թէ ինչպէս են «Մշակի» համարները մէկ մէկի ձեռքից խլում և հետաքրքրութեամբ կարդում և թէ ամեն մի կարդացողի կողմին ըստի մարդ կանոնաւորում են, այն էլ Գանձակի փողոցներից: Թող պ. Բաֆֆին ընդունէ մեր ամենաշնորհ շնորհակալութիւնը իր աշխատութեանց համար:

Շ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վաղը, չաքաթ օր, դեկտեմբերի 26-ին «Մշակի» համարը չենք հրատարակի, որովհետեւ այսօր ուսուսաց Գնունը լինելով, տպարանի բանտիցները, մանաւանդ տպոյնները, որոնցից շատերը վրացի են, չեն բանում: «Մշակի» հետեւեալ և այս տարվայ վերջին համարները կը հրատարակենք երեք շաբթի, չորեքշաբթի և հինգշաբթի օրերը, այսինքն դեկտեմբերի 29-ին, 30-ին և 31-ին:

Ստացանք ԲԱՆԳՈՒԻՑ պ. Մինաս Գաւարեանցից 8 ռուբլ բաժանորդագին «Ժողովուրդ զՍօրիսին» համար: Նախկին փողի հետ կանի 559 ռուբլ:

ԳԱՆՁԱԿԻՑ մեզ գրում են որ դեկտեմբերի 20-ին կատարվեցաւ գանձակցի հանգուցեալ Վ. Բար Մկրտումեանցի թաղութիւնը ժառանգ չունելով, հանգուցեալը, ասում են, կտակել է մի բարեգործական նպատակի համար 400 ռուբլ:

Ներկայ 1881 թվին «Մշակի» բաժանորդների թիւը հասաւ մինչև 1,300 հոգի:

«Кавказ» լրագիրը լսում է որ եկող 1882 թվից սկսած գիտաւորութիւն կայ հրատարակել

թիֆլիսում մի գերմանական լրագիր «Tifliser Zeitung» վերնագրով, պ. Ստալի խմբագրութեամբ:

«Кавказ» լրագրում կարդում ենք հետեւեալ տեղեկութիւններ: Թիֆլիսի քաղաքային Գումայի մէջ ընդունեալ դեկտեմբերի 21-ին հասցեների գրասենեակի գործը: Ձայնաւորներից ոմանք յայտնեցին որ մինչև յունվարի 1-ը եկող 1882 թվի անհարկին կը լինի մոցնել այն կանոնները, որոնք հրատարակվեցան «Кавказ» լրագրում, որովհետեւ մինչև այդ ժամանակ տնտեսների մեծ մասը տեղեկութիւն էլ չեն տնեհայ նոր կարգադրութիւններին մասին և ակամայ պարտաւորեցին կանոնաւոր սահման: Վիճարանութիւններից յետոյ Գուման համաձայնվեց ձայների բազմութեամբ Ուլարովայի հետեւեալ առաջարկութեան հետ: «Ուլարովայի գործնելով թէ հասցեների գրասենեակի մոցնելը, հրատարակված կանոնների հիման վրա, ներառուցիլ է քաղաքի ազգաբնակչութեան մեծամասնութեան համար, առաջարկում է Գումային թոյլ տալ իրան խնդրել յետաձգել այդ նոր կանոնների մոցնելը և յանձնել քաղաքային Գումային ընդունելու ենթարկել յիշեալ կանոնները, եթէ Գուման հարկաւոր կը համարի մոցնել նրանց թիֆլիսում, փոփոխելով այդ կանոնները համեմատ տեղական պահանջներին»: Ուլարովայի անդամ Թամաշեւ յայտնեց որ պոլիցիական վարչութիւնը ծախսեց անայն մաստեանների և թերթիկների պատրաստելու վրա չորս թէ ինչ հազար ռուբլ, բայց տան տերերին նրանց ծախսուց կը տոտայ արդիւնք 60,000 ռուբլ: Ուրեմն աւելացրեց նա, դա չէ լինի միմայն կատարված ծախսի վերադարձնելը, այլ մի նոր հարկ որ կը դրվի քաղաքային ազգաբնակչութեան վրա:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՖԻՆԱՆՍԱ

Ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովը, երբ նորից կը սկսի աշխատել, կը զբաղվի զինուորական վերանորոգութիւնների հարցով: Քննութեան առաջին առարկաները կը լինեն զինուորների հաւաքելու եղանակը և զինուորական ծառայութեան ժամանակամիջոցի որոշելը: «République Française» լրագիրը նկատում է, որ այդ հարցը չափազանց նշանաւոր է և գովում է պատերազմական միջոցներին, որ նա որոշեց այդ հարցը անյապաղ ենթարկել բազմակողմանի միջնակմանը: Լրագիրը հաստատ հաւատացած է, որ պատգամաւորների ժողովի հանրապետական մեծամասնութիւնը կատարելապէս համակրում է կառավարչական նախագծերին գործերի վերակազմութեան վերաբերութեամբ և պատրաստ է օգնել կառավարութեանը ժողովրդական պաշտպանութեան միջոցները հարստացնելու և ընդարձակելու համար:

Նորերումս աւստրիական դեսպան կոմս Բէյտ յանձնեց Գամբետտային աւստրո-ունգարական արտաքին գործերի նոր մինիստր կոմս Կարլօլիի առաջին զիպլոմատիական շրջաբերականը: Ասում են, որ սպանիական դեսպանը Ֆրանսիական կառավարութեան մօտ ուղևորվել է իր հայրենիքը և շուտ չի վերադառնայ ֆարիզ: Կրա պատճառը այն գիտաւորութիւններն են, որոնք ծագել են Ֆրանսիական և սպանիական կառավարութեան մէջ Սպիդի մէջ փնտրված սպանիացիներին վարձատրելու վերաբերութեամբ: Արտաքին գործերի նախկին մինիստր Բարտեմի Սենտ-Կլեր խոստացել էր սպանիական դեսպանին վարձատրել ապստամբութեան պատճառով նրա փնտրված հայրենի նախնիներին, բայց երբ կառավարութիւնը անցաւ Գամբետտայի ձեռքը, նա յայտնեց, որ չէ կարող կատարել իր նախորդի խոստումը: Ֆինանսների մինիստրի հիմնած «Union Republicaine» լրագիրը մի յօդուած տպեց Բորսայի և Ֆինանսական աշխարհի նշանաւոր անձանց անչափ պահանջներին դէմ: Յօդուածի մէջ ասված է, որ Բորսան միշտ թշնամաբար է վերաբերվել հանրապետութեանը, բայց վերջինը պէտք է յանրապետական աշխարհի ընդդէմը տնտեսական և սոցիալական խնդիրները լուծելու ժամանակ: Նրբի չարամի կառավարութիւնը առանց մեծ գիտաւորութեան կազատէ պետական կրեդիտը նշանաւոր առևտրական ընկերութիւններին ենթարկելուց, իսկ երկրի տնտեսական շահերը և տարիները ակցիոններական մեծ ընկերութիւնների կամայականութեանց: Ինչպէս երևում է Ֆինանսների մինիստր Ալլեն Տարփէ կամենում է հարուածել ոչ թէ միայն Բորսային գործիչներին, այլ և Լէօն Սէր նման նրանց երեւելի կողմնակիցներին:

Արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ եղած վերջին ընդունելութեան ժամանակ Գամբետտա ի միջի այլոց նկատեց, որ նա ընդունեց արտաքին գործերի մինիստրութիւնը զլիսաւորապէս աւստրիական դեսպան կոմս Բէյտի խորհուրդների տպաւորութեան տակ, որ աւելացրեց հեղուկութեամբ Գամբետտա, պէտք է այդ որոշման հետեւեալներին համար բաժանէ բարոյական պատասխանատուութիւնը: Գամբետտա առ այժմ բաւական չէ իր մինիստրութեան գործերի ընթացքով: Փորձված դեսպանները հեռացրած են իրանց պաշտօններից, իսկ նրանց տեղ նորերի նշանակելը գիտաւորութիւնների հանդիպեց և երկար ժամանակ տեւեց և այդպիսով Ֆրանսիական արտաքին քաղաքականութիւնը անորոշ կերպարանք ստացաւ: Գամբետտայի կողմնակիցներին սատարի զայրացնում է մամուլի վարմունքը, որ անբարար յարձակվում է կառավարութեան ընտրած նոր պաշտօնականների վրա: «Journal des Débats» լրագիրը գանգատվում է այն վերաւորական կարծիքների վրա, որոնց յայտնեց մամուլը կոմս Զօրօրի Ս. Պետերբուրգ դեսպան նշանակելու առիթով: Այդ կասկածանքները դէպի հանրապետական կառավարութիւնը պաշտօնականների ընտրելու գործի մէջ մանաւանդ անյարմար են այժմ, երբ նշանաւոր դիմօմաններ պէտք է նշանակվեն օտար կառավարութիւնների մօտ: Ֆրանսիայի ներկայացուցիչների դէմ ուղղած անինսպ կրիտիկ թուլացնում է այդ ներկայացուցիչների ազդեցութիւնը և հեղինակութիւնը և այդպիսով փնտրում է Ֆրանսիայի շահերին: «Journal des Debats» լրագրի կարծիքով մամուլը պէտք է զգուշ և ազգասէր լինի, երբ այդպիսի դատողութիւններ է անում:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Վիեննայի «Polit. Corresp.» լրագրին Ֆիլիպօպօլից գրում են հետեւեալը. «Նոյեմբերի 26-ին, ուսուսաց Կայսրուհու ծննդեան օրը, բոլորական եկեղեցում հանդիսաւոր մաղթանք կատարվեցան: Մէկ օր առաջ, ուսուսաց հիւպատոսը նամակ գրեց պատգամաւորների ժողովի նախագահին, հրավերելով պատգամաւորներին ներկայ գտնվել այդ հանդիսին: Բոլոր պատգամաւորները և քաղաքական ու զինուորական բոլոր ատորձաւորները հաւաքվեցան եկեղեցում, ուր ուսուսաց հիւպատոսը և նրա ամուսինը բռնեցին գործով ծածկված տեղը, որ նշանակված էր գնեբալ նահանգապետ Ալէքս-ֆաշայի համար: Վերջինը, նրանցից վերջը գալով և իր տեղը բռնված տնանկելով, բաւականացաւ նրանց ետև գտնվող մի ուրիշ տեղով: Մաղթանքը կատարելուց յետոյ, երբ քահանայն սեղանից դուրս բերեց խաչը, և սովորաբար կամենում էր ամենից առաջ գինեկալ-նահանգապետի մօտ տանել, ուսուսաց հիւպատոսը առաջ եկաւ և խաչը առաջինը համբուրեց: Ալէքս ֆա-

